

NACRT ANALIZE

MAĐARSKA U BOSNI I HERCEGOVINI: ORBANOV PLES NA IVICI

Autor:
Adnan Ćerimagić

NACRT ANALIZE
MAĐARSKA U BOSNI I HERCEGOVINI:
ORBANOV PLES NA IVICI

Autor

Adnan Ćerimagić

Izdavač

Atlantska inicijativa

2024.

Norwegian Embassy
Sarajevo

The development of this Policy Paper was supported by the Norwegian Embassy to Bosnia and Herzegovina (BiH). The views and opinions expressed in this text are those of the authors and do not represent the views of the donors.

NACRT ANALIZE

MAĐARSKA U BOSNI I HERCEGOVINI: ORBANOV PLES NA IVICI

Autor:
Adnan Ćerimagić

Atlantska inicijativa
24. maj 2024. godine

SADRŽAJ

UVOD: PUTIN, ORBAN I DODIK	7
1. ORBAN UZ DODIKOVU OPOZICIJU	9
2. ORBANOV PIVOT KA DODIKU	11
3. PRIJELOMNA TAČKA	13
4. ORBAN I PUTIN PROTIV DEJTONA	18
ZAKLJUČAK: DODIK, ORBAN, PUTIN, TRUMP...	21
O AUTORU	24

UVOD: PUTIN, ORBAN I DODIK

Milorad Dodik, predsjednik bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska (RS) u februaru 2024. sastao se s ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom. On se na sastanku, između ostalog, požalio na sankcije koje su protiv njega i njegovih saradnika uvele Sjedinjene Američke Države (SAD) i Ujedinjeno Kraljevstvo. Dodik je Putinu obećao da će spriječiti članstvo Bosne i Hercegovine (BiH) u NATO-u. Dodatno se pohvalio svojim “odličnim odnosima sa ... [mađarskim premijerom Viktorom] Orbanom.”¹

Odnos dvojice političara – Dodika i Orbana – začeo je na ljeto 2019. uz pomoć zajedničkog prijatelja, predsjednika Srbije, Aleksandra Vučića. Njih trojica dijele slične svjetonazore, autoritarne tendencije i uporedive političke puteve. Njihove pozicije su prilično usklađene, od Rusije i Kine do nade u povratak Donalda Trumpa u Bijelu kuću. Saradnja sa Orbanom, objasnio je Dodik u februaru Putinu, olakšao njegov odnos sa EU.

Zaista, Mađarska je najglasniji protivnik uvođenja pojedinačnih sankcija EU protiv Dodika. Orbanov čovjek u Briselu, Olivér Várhelyi, komesar je EU od 2019. i ima značajan uticaj na isplatu sredstava EU. Kao da to nije bilo dovoljno, početkom 2024. Mađarska je preuzela komandu nad EU misijom EUFOR Althea, mirovnim snagama u BiH od 1.600 pripadnika.

Za Orbana, ovaj odnos pokazuje da je on lider sposoban da izveze svoj model upravljanja. Tu je, naravno, i određeni ekonomski interes. On Dodika koristi i za vlastitu promociju kao svojevrsnog medijatora između njega i dijela zapada. Ali za Dodika, Orban je njegov ključni saveznik i remetilac unutar dva transatlantska saveza: EU i NATO. Orban je i njegov zaštitnik i promotor, neko ko jača njihov položaj kod kuće i daje njihovim riječima i djelima pečat odobravanja.

Fokus ove političke analize je na ulogu Mađarske u Bosni i Hercegovini, koja je od 2019. personificirana u odnosu dvojice političkih veterana, Orbana i Dodika. Analiza je podjeljena u četiri poglavlja:

¹ Radio Televizija Republike Srpske, “Dodik Putinu: Srpska ima ogromnu podršku Vučića i Orbana”, 21. februar 2024. <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=545388>

Prvo poglavlje, pod naslovom **“Orban uz Dodikovu opoziciju”**, obrađuje dešavanja prije Dodikovog izbora za člana Predsjedništva BiH 2018. kada su odnosi dvojice političara krenuli uzlaznom putanjom.

Drugo poglavlje, pod naslovom **“Orbanov pivot prema Dodiku”**, obrađuje period od jula 2019. do sredine 2020. kada se Orban aktivno okrenuo Dodiku.

Treće poglavlje, pod naslovom **“prijelomna točka”**, obrađuje period s kraja 2021. do sredine 2022. i Orbanovo pozicioniranje tokom Dodikovog nasrtaja na ustavnu i institucionalnu arhitekturu BiH.

Četvrto poglavlje, pod naslovom **“Orban i Putin protiv Dejtona”**, na primjeru Dodikovog odlikovanja Orbana u januaru 2024. i poruka koje je Orban poslao tokom preuzimanja istog, bavi se pitanjem da li su Orban i Mađarska prešle liniju poštovanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Zaključak ove analize bavi se promjenjenim regionalnim, europskim i globalnim kontekstom, i ulozi Orbana, i susjedne Srbije, te nudi pogled u budućnost, uzimajući u obzir izazove koji dolaze sa izborima za Europski parlament i novu Europsku komisiju, ali i izbore za Predsjednika SAD-a, i potencijalni povratak Donalda Trampa u Bijelu kuću.

1. ORBAN UZ DODIKOVU OPOZICIJU

Uoči općih izbora održanih u BiH u oktobru 2014. Europska narodna partija (EPP) bila je duboko uključena u aktivnosti bh. stranaka koje su ili njene članice ili joj bliske.² Na inicijativu nekoliko domaćih i regionalnih aktera, a uz ličnu podršku i angažman tadašnjeg predsjednika EPP-a, Josepha Daula, u aprilu 2014. pet stranaka potpisale su zajedničku izjavu i obznanile namjeru da nakon izbora formiraju zajedničku vlast na svim nivoima.³

Uz ohrabrenje EPP-a i povoljne izborne rezultate, prije svega pobjedu PDP-ovog kandidata za člana Predsjedništva BiH, Mladena Ivanića, na osnovu aprilske platforme oformljeno je novo Vijeće ministara BiH. Na nivou entiteta Republika Srpska, Milorad Dodik je obnovio mandat entitetskog predsjednika, i entitetsku Vladu činila je koalicija okupljena oko njegovog SNSD-a, bez stranaka bliskih EPP-u, PDP-a i SDS-a.

Orban i njegova stranka su o naporima predsjednika EPP-a i potrebi podrške sestrinskim strankama bili vrlo jasno i direktno informisani.⁴ Od njih se očekivalo prije svega da ne remete ove napore, a ukoliko žele da mogu i podržati ovaj koncept. Što su Orban i njegova stranka prihvatili, te je time bila isključena bilo kakva saradnja sa rivalskim SNSD-om i njenim liderom Miloradom Dodikom. Inače, u to vrijeme osnovna i najznačajnija platforma za političku saradnju Budimpešte i zemalja zapadnog Balkana odvijala se kroz saradnju sa sestrinskim strankama. Od Sjeverne Makedonije, preko Srbije do BiH.

Kada je u februaru 2018. mađarski ministar vanjskih poslova, Peter Szijjarto, na poziv tadašnjeg ministra vanjskih poslova i člana PDP-a (članice EPP-a), Igora Crnatka, posjetio Banja Luku, nije se susreo sa Miloradom Dodikom, u tom trenutku predsjednikom Republike Srpske, niti sa bilo kim iz njegovog najbližeg kruga saradnika.

² Razgovor sa dužnosnikom EPP-a zaduženim za vanjsku politiku i međunarodnu saradnju koji je autor obavio u augustu 2019.

³ Pet stranaka su: Stranka demokratske akcije (SDA), Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH), Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990), Partija demokratskog progresa (PDP) i Srpska demokratska stranka (SDS). Al Jazeera Balkans, "Narodne stranke u BiH potpisale saradnju", 21. novembar 2016. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2014/4/4/narodne-stranke-u-bih-potpisale-saradnju>

⁴ Razgovor sa dužnosnikom EPP-a zaduženim za vanjsku politiku i međunarodnu saradnju koji je autor obavio u augustu 2019.

Szijjarto koji je u Banja Luci boravio kao Crnatkov specijalni gost na regionalnoj konferenciji o EU integracijama, a koju je organizovalo Ministarstvo vanjskih poslova BiH, u izjavi za medije podržao je “integraciju Bosne i Hercegovine u EU i NATO.”⁵

U Partiji demokratskog progresa (PDP), čiji je Crnadak istaknuti član, u tom trenutku Szijjartova posjeta Banja Luci viđena je kao vrhunac vrlo dobre i duge saradnje sa Orbanovom strankom u okviru EPP-a.⁶ Mađarska je, između ostalog, od septembra 2017. na raspolaganje ministru Crnatku dala jednog svog iskusnog diplomatu, kao podršku njegovom timu zaduženom za proces europskih integracija.⁷

U trenutku kada su sve bolji odnosi Viktora Orbana i Aleksandra Vučića bili izuzetno prisutni u medijima u Srbiji i BiH, posjeta Banja Luci u februaru 2018. smatrana je i dijelom predizborne kampanje PDP-a za opće izbore u oktobru 2018.

Međutim, krajem 2018. i početkom 2019. uslijedile su dvije značajne promjene koje su otvorile put uspostavljanju kontakata, a onda i bliskog partnerstva, između Milorada Dodika i Viktora Orbana.

Prvo, na bosanskohercegovačkim općim izborima u oktobru 2018. godine, Milorad Dodik je pobijedio Mladena Ivanića u utrci za člana Predsjedništva BiH, a njegova stranka, SNSD, uspostavila je vlast na svim nivoima, uključujući i državni nivo. Drugo, pod palicom Josepha Daula, Orbanova stranka je u martu 2019. suspendovana iz članstva u EPP-u. To je otvorilo put i za promjenu Orbanove politike u BiH.

5 Dnevni avaz, “Sijarto: Mađarska podržava integraciju BiH ka EU i NATO-u”, 23. Februar 2024.
<https://avaz.ba/vijesti/bih/354715/sijarto-madarska-podrzava-integraciju-bih-ka-eu-i-nato-u>

6 Razgovor sa visokim dužnosnikom PDP-a koji je autor obavio u septembru 2019.

7 Radio Televizija Republike Srpske, “Crnadak i Sijarto o nastavku procesa evropskih integracija”, 11. januar 2018.
<https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=285166>

2. ORBANOV PIVOT KA DODIKU

“Želim da počnemo ovu saradnju i iz ličnih potreba, jer Vas, gospodine Dodik, poštujem lično, a u Mađarskoj uživajte ozbiljan respekt,” kazao je u junu 2019. mađarski premijer Viktor Orban, nakon prvog zvaničnog sastanka sa Miloradom Dodikom, tada predsjedavajućeg Predsjedništva BiH.

“Mi poštujemo Bosnu i Hercegovinu,” dodao je Orban, koji je u Budimpešti za Dodika priredio konferenciju za novinare u prostoriji u kojoj je dominiralo nekoliko velikih zastava BiH i Mađarske. Očekivanje mađarskih diplomata je bilo da će ta vizuelna poruka biti dovoljna da primiri negativne reakcije iz ostatka BiH, ali i negativne glasine o namjerama Mađarske.⁸ Naročito uzimajući u obzir skandale koje je izazivao Dodik na početku svog mandata u Predsjedništvu BiH, samo pola godine ranije, zbog prisustva zastave BiH.⁹

Na inicijalne upite diplomata iz ključnih zemalja članica EU i NATO, Mađarska je Orbanov pivot ka Dodiku objašnjavala zajedničkim ciljem održavanja mira i stabilnosti u široj regiji.¹⁰ U tim razgovorima, Mađarska strana je insistirala kako uspješna strategija mora uključivati razgovor sa svim relevantnim akterima, u skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom. Osim nekoliko prijateljskih sugestija, među ključnim zemljama EU i NATO-a nije bilo otpora prema mađarskom pivotu ka Dodiku. U tom trenutku su ključne članice EU i Trumpova administracija u SAD-u bili zaokupirane odmjerenjem snaga vezano za ideju razmjene teritorika između Srbije i Kosovo.¹¹ Pa su čak naprotiv, neki smatrali i da bi približavanje Dodika i jedne zemlje članice EU i NATO-a koristilo zapadnim interesima u BiH.

8 Razgovor sa mađarskim diplomatom upućenim u politiku prema zapadnom Balkanu, decembar 2019.

9 Klix, “Džaferović nakon Dodikove provokacije: Povreda zastave je povreda države, na to neću pristati”, 11. decembar 2018. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/dzaferovic-nakon-dodikove-provokacije-povreda-zastave-je-povreda-drzave-na-to-necu-pristati/181211093>

10 Razgovor sa diplomatama iz zemalja članica tzv. Kvinte, koju čine SAD, UK, Njemačka, Francuska i Italija, septembar 2019.

11 Inicijativa za evropsku stabilnost (ESI), “The Hypnotist – Aleksandar Vucic, John Bolton and the return of the past”, 25. april 2019. <https://www.esiweb.org/publications/hypnotist-aleksandar-vucic-john-bolton-and-return-past>

Orban je u junu 2019. vrlo otvoreno skicirao sadržaj njegovog pivota prema Dodiku i svoje nove politika prema BiH.

Glavni cilj je bio uspostavljanje direktnih političkih, ekonomskih, kulturnih i obrazovnih veza Mađarske i bh. entiteta Republika Srpska. Orban je tom prilikom najavio “donošenje akcionog plana koji će se odnositi i na politička i na ekonomska pitanja, kao i na saradnju u oblasti obrazovanja i kulture sa Republikom Srpskom.”¹²

Put za ostvarivanje tog cilja, Orban je kazao vrlo jasno, bio je njegov lični odnos sa Dodikom. “Vi ste čovjek koji je spreman da se založi za svoju zajednicu i mi poštujemo identitet Republike Srpske,” kazao je Orban, dodavši kako “u perspektivi vidim mnogo dodirnih tačaka među nama.” Tom prilikom ponudio mu je li svojevrsnu političku zaštitu, kazavši kako “kritike protiv Vas su priznanje i ništa drugo.”

Konkretizacija nove mađarske politike nije se dogodila brzo, i u početku nije išla na način kako je Mađarska očekivala.

Prvi vidljiv rezultat došao je tek u početnoj fazi pandemije koronavirusa, kada je u aprilu 2020. Mađarska najavila kako će u bh. entitet Republiku Srpsku poslati medicinsku pomoć za borbu protiv koronavirusa.¹³ Odluka je vrlo brzo promjenjena, nakon upozorenja tadašnje ministrice vanjskih poslova BiH, Bisere Turković, kako je pogrešna podrška “administrativnim regijama, teritorijama ili čak određenim etničkim grupama unutar BiH.”¹⁴ Ministrica Turković je o potencijalnim negativnim posljedicama takve podrške upozorila Brisel i ključne zemlje članice EU i NATO-a. Mađarski ministar Szijjarto je na kraju pomoć prvo donio u Sarajevo, a onda otišao u Banja Luku. Međutim, vlasti u Sarajevu bile su primorane da na insistiranje Banja Luke i Budimpešte prihvate podjelu pomoći na jednake dijelove između dva entiteta. U drugim slučajevima, pomoć je dijeljena na način da su dvije trećine išle Federaciji BiH, a jedna trećina Republici Srpskoj.

Osim povremenih susreta i međusobnih posjeta na političkom nivou, nova politika Mađarske prema BiH, uključujući i Orbanov pivot prema Dodiku, svoju punu realizaciju dobile su tek u drugoj polovini 2021.

12 Klix, “Džaferović nakon Dodikove provokacije: Povreda zastave je povreda države, na to neću pristati”, 11. decembar 2018.
<https://www.klix.ba/vijesti/bih/dzaferovic-nakon-dodikove-provokacije-povreda-zastave-je-povreda-drzave-na-to-necu-pristati/181211093>

13 Radio Televizija Vojvodina, “Posle intervencije Sarajeva pomoć Mađarske celoj BiH, a ne samo Republici Srpskoj”, 14. april 2020.
https://rtv.rs/sk/region/posle-intervencije-sarajeva-pomoc-madjarske-celoj-bih-a-ne-samo-republici-srpskoj_1114021.html

14 Banja Luka portal, “Biseri Turković smeta što Republika Srpska dobija pomoć iz Rusije i Mađarske”, 14. april 2020.
<https://www.bl-portal.com/novosti/biseri-turkovic-smeta-sto-republika-srpska-dobija-pomoc-iz-rusije-i-madjarske/>

3. PRIJELOMNA TAČKA

“Dolazim iz jednog izrazito trusnog političkog prostora... iz područja koje ima neku nedefinisanu zajednicu... gdje imamo problema sa ideologijama koje su nam nametnuli liberali sa zapada,” kazao je u Budimpešti u septembru 2021. Milorad Dodik, tada član Predsjedništva BiH.¹⁵ U velikoj sali gdje je Dodik govorio održavao se Demografski samit u organizaciji Orbanove vlade, a u prvim redovima sjedili su premijeri tri zemlje članice EU i NATO-a (Mađarske, Češke i Slovenije), ali i Trumpov tada već bivši potpredsjednik SAD-a, Mike Pence.

Dodikov govor i učešće na Samitu u Budimpešti prenošeni su uživo na skoro svim važnijim televizijskim i radio stanicama u bh. entitetu Republika Srpska.¹⁶ Isti su predstavljeni kao znak međunarodnog odobravanja Dodikove politike u BiH, te kao znak da od međunarodne izolacije entitetskih vlasti u tom trenutku nema ništa. Dodik i njegovi koalicioni partneri u Republici Srpskoj, naime, nalazili su u tom trenutku se pod pritiskom članica kvinte (SAD, UK, Njemačka, Francuska i Italija) jer su se odupirali imenovanju Christiana Schmidta za novog Visokog predstavnika međunarodne zajednice u BiH, te su od jula 2021. blokirali donošenje većine odluka na nivou države. U isto vrijeme, Dodik i njegovi koalicioni partneri prijetili su konkretnim koracima ka urušavanju ustavnog i institucionalnog okvira BiH.

Dodik se u Budimpešti osvrnuo na migrantsku krizu, usvojivši narativ europske ekstremne desnice, upozorivši kako “samo četiri sata odavde autom je prostor gdje su došli migranti sa Bliskog Istoka. Tamo zbog njih sedam hiljada, lokalno stanovništvo napušta svoje prostore i odlazi jer ne mogu da izdrže torturu koju trpe svakodnevno.” Dodik je svoju interpretaciju iskustva Srba iz 1990-tih predstavio kao upozorenje za Europu, i pozvao na odbranu “hrišćanske Europe:”

15 Budapest Demographic Summit IV, “1. Conference Day”, 23. septembar 2021.
<https://budapestidemografiaicsucs.hu/>

16 Radio Televizija Republike Srpske, “Dodik na Samitu u Budimpešti; Razgovarao i sa Orbanom”, 23. septembar 2021.
<https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=446648>

“Niste razumjeli vi u Europi nas Srbe. Satanizovali ste nas, a mi smo branili svoje porodice, svoje vrijednosti. Prihvatili ste da stanete na jednu stranu, govorim o svijetu koji je to učinio... Meni su rekli da moraju da pokažu da imaju dobar odnos prema muslimanima i to je dobra prilika. Pa zašto to radite na nama? Sve ono što je na neki način se dešavalo nama, bez namjere da likujem, polako ali sigurno dešava se u nekim sredinama koje to nisu očekivale. Da li ćete to sada shvatiti, ili će vam doći pred kapiju i u kuću, to vi zaključajte. Ono što se mijenja i što je podložno tome da pušta svoje vrijednosti, to smo mi hrišćani. Ali moje iskustvo govori da Muslimani ne napuštaju svoje vrijednosti. Ja ne pozivam na mržnju, sukob, odbacivanje. Ja samo pozivam na to da vi to nekako spoznate. I da odbranimo Evropu, čitavu Evropu, ne samo EU, u kojoj je veoma teško vjerovati da će biti odbranjena ako nastavi sa ovim politikama. Jer budućnost Evrope nije samo ekonomija i energetska stabilnost, već i demografska stabilnost – rađanje. Jer ako toga nema, živjeće narodi koji žive tu a ne evropski narodi.”¹⁷

Mjesec dana kasnije, 28. oktobra 2021. Dodikova stranka, SNSD, na Palama je usvojila dokument od sedam stranica koji je sadržavao detaljan plan za unilateralno i neustavno preuzimanje državnih nadležnosti, i urušavanje ustavnog i institucionalnog okvira BiH.¹⁸ Plan je zasnovan na radu pet stručnih grupi, koje su imale zadatak da pripreme potrebne analitičke i pravne dokumente u četiri područja (fiskalna politika, pravosuđe, odbrana, sigurnost) i da pripreme novi nacrt Ustava Republike Srpske.

Plan je predviđao provedbu u sedam koraka, uključujući i usvajanje zakonskih rješenja za osnivanje paralelnih institucija na nivou Republike Srpske, ali i zabranu rada državnih institucija na teritoriji Republike Srpske. U ovom planu je naznačeno kako će institucije Republike Srpske koristiti i represivne mjere da protjeraju državne institucije. Jedna od tački ovog plana bilo je i povlačenje iz Oružanih snaga BiH, i osnivanje Vojske Republike Srpske. Da su Dodik i njegovi partneri ovaj put bili ozbiljniji u namjerama, pokazalo je i usvajanje zakona kojim bi se osnovala paralelna i neustavna Agencija za lijekove BiH, i kojim bi se urušilo jedinstveno tržište, uvoz i izvoz lijekova.

Deset dana kasnije, 6. novembra 2021. Orban je stigao u dvosatnu privatnu posjetu Dodiku.¹⁹ Tokom posjete nije bilo izjava za medije, a Dodik je istu predstavio kao znak “razumijevanja Mađarske za Republiku Srpsku.”

Mađarske diplomate su u neformalnim razgovorima posjetu objasnile kao Orbanov pokušaj da

17 Budapest Demographic Summit IV, “1. Conference Day”, 23. septembar 2021.
<https://budapestidemografiaicsucs.hu/>

18 Savez nezavisnih socijal-demokrata (SNSD), “Informacija o prenesenim nadležnostima Republike Srpske na nivo BiH i postupak vraćanja nadležnosti”, 28. Oktobar 2021.
<https://twitter.com/adicerimagic/status/1469294289771446282>

19 Radio Slobodna Evropa, “Orban u privatnoj posjeti RS-u sa Dodikom u Laktašima”, 6. novembra 2021.
<https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-banja-luka-madarska-viktor-orban/31548706.html>

u direktnom kontaktu razumije Dodikove najave, razloge i namjere.²⁰ Mađarska je uvjeravala partnere kako su razgovori vođeni sa ciljem održavanja mira i stabilnosti u BiH i regiji, te da je njihova privrženost Dejtonskom mirovnom sporazumu neupitna. Posjeta je predstavljena i kao pokušaj otvaranja komunikacijskog kanala između Visokog predstavnika, Christiana Schmidta, i Banja Luke. Schmidt je, naime, par dana ranije bio u posjeti Budimpešti, gdje je, navodno, prenio određene poruke za Dodika.

Dio kvinte, međutim, čini se kako nije bio uvjeren da će napori Orbana, sve i da su bili iskreni, bit dovoljni. Tadašnji ministar vanjskih poslova Njemačke, Heiko Maas, već 15. novembra 2021. zatražio je od Europske službe za vanjske poslove (EEAS) da pripremi prijedlog individualnih sankcija, uključujući i za Milorada Dodika, a od ostalih zemalja članica da podrže inicijativu.²¹ Mađarska se usprotivila uvođenju sankcija, a nekoliko dana kasnije, tokom posjete BiH, ministar vanjskih poslova, Peter Szijjarto, pozvao je na razgovor sa Dodikom te uputio javno upozorenje kako će Mađarska “iskoristiti veto ukoliko pitanje sankcija dođe na agendu.”²²

Deset dana kasnije, 25. novembra 2021., visoki predstavnik Christian Schmidt, u razgovoru za britanski The Guardian, na iznenađenje mnogih izjavio je kako je Milorad Dodik “ipak odustao od plana da dovede u pitanje opstanak oružanih snaga BiH.”²³ Sam Dodik je nešto kasnije ovo i potvrdio. Schmidt je još izjavio kako se to dogodilo “uz uvjeravanje nekih regionalnih lidera.” U diplomatskim krugovima postoji konsenzus da je Budimpešta učestvovala u razgovorima koji su doveli do ovakvog razvoja situacije, uključujući i da je dio tih napora bilo objavljivanje namjere Mađarske da se odvoje sredstva u visini od 100 miliona eura “za bespovratnu podršku malim i srednjim preduzećima, te poljoprivrednicima.”²⁴

Međutim, postoje različite interpretacije razloga Dodikove spremnosti da napravi manji korak nazad. Za neke se radilo o taktičkom povlačenju Dodika i kupovanju vremena. Drugi su bili uvjereni da su Dodik i Banja Luka i dalje planirali provesti najveći dio plana iz oktobra 2021. Dio diplomata je još tada bio uvjeren da je čitav Dodikov plan usaglašen sa Moskvom, kao dio šireg plana udara na europsku sigurnosnu i političku arhitekturu, uz invaziju Ukrajine od strane Ruske Federacije koja je tada postajala sve izvjesnijom.

U svakom slučaju, ova i slične aktivnosti Orbana i njegovih ljudi vezano za Dodika, u jednom dijelu EU i NATO-a viđene su kao pozitivne i za interese EU i NATO-a korisne. Prilikom donošenja odluke o davanju komande EUFOR Altea misije Mađarskoj, naprimjer, ovakvi primjeri su korišteni

20 Razgovor sa diplomatama kvinte, septembar i oktobar 2022. i mađarskim diplomatom, juli 2022.

21 Dnevni avaz, “Ministar vanjskih poslova Njemačke traži sankcije za Milorada Dodika”, 15. novembar 2021. <https://avaz.ba/vijesti/bih/696711/ministar-vanjskih-poslova-njemacke-trazi-sankcije-za-milorada-dodika>

22 Radio Slobodna Evropa, “Orban: Moramo spriječiti EU da sakcionira Dodika”, 21. decembar 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/viktor-orban-milorad-dodik-sankcije/31619587.html>

23 Al Jazeera Balkans, “Schmidt: Dodik je pod pritiskom odustao”, 25. novembar 2021. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2021/11/25/schmidt-dodik-je-pod-pritiskom-odustao-od-napada-na-oruzane-snage-bih>

24 Radio Slobodna Evropa, “Detalji Orbanovog ekonomskog programa za Republiku Srpsku”, 9. decembar 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/madjarska-republika-srpska-dodik-orban-fondovi/31601307.html>

u korist Mađarske, uz ideju kako bi njeno veće učešće značilo i bolje rezultate sa Dodikom. Ali, valja podcrtati da ovaj argument nije bio odlučujući. U korist Mađarske presudila je kombinacija nespremnosti drugih zemalja da preuzmu odgovornost, želja da umjesto neutralne Austrije komandu ipak preuzme NATO članica, i možda najvažnije, razmišljanje da će Mađarski komandant olakšati saglasnost Ruske Federacije za produženje misije u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda.

Izborom nove Savezne vlade Njemačke, i dolaskom Annalene Baerbock na čelo ministarstva vanjskih poslova, od sredine decembra 2021. naponi da se Milorad Dodik i njegovi saradnici sankcionišu dobili su novi zamah i energiju.²⁵ U sedmicama koje su uslijedile, nova Njemačka vlada je u različitim forumima i sastancima lobirala za uvođenje sankcija. Mađarska je nastavila javno, i iza zatvorenih vrata da se protivi uvođenju sankcija, pozivajući na dijalog.²⁶

Sredinom februara 2022. postalo je i Berlinu jasno kako od uvođenja individualnih sankcija neće biti ništa. Svoje napore usmjerili su na odluku EU da se blokiraju sredstva u visini od 600 miliona namijenjena Republici Srpskoj (izgradnju autoputa VC kroz BiH).²⁷ Za oslobađanje sredstava, EU predvođena Njemačkom od Dodika i vladajuće koalicije u Banja Luci tražile su prije svega povratak u proces odlučivanja u državnim institucijama, ali i odustajanje i poništavanje svih zaključaka i zakona koji su usvojeni u Narodnoj skupštini Republike Srpske, a koje su bile dio SNSD-ovog oktobarskog plana za urušavanje institucionalnog i ustavnog okvira BiH (uključujući i Zakon o Agenciji za lijekove).

Početkom juna 2022. Narodna skupština Republike Srpske usvojila je zaključke kojim su konstatovali kako se “primjena Zaključaka u vezi sa Informacijom o prenosu naležnosti sa Republike Srpske na nivo BiH, od 10. decembra 2021. godine, odlaže za šest mjeseci.”²⁸ Dodik i vladajuća koalicija, međutim, odbili su zahtjev dijela zemalja članica EU da povuku i ponište sve zaključke i zakone. Iako je za dio EU ovo bilo dovoljno, zbog odbijanja ostatka EU, uključujući i Njemačku, 600 miliona eura nije oslobođeno.

To, naravno, nije spriječilo Mađarsku da u periodu koji je uslijedio krene i finansijski podržavati Republiku Srpsku. U julu 2022. krenulo se sa plasiranjem finansijske podrške u visini od 35 miliona eura, kroz otvoreni poziv privrednicima da nominuju financiranje projekata u visini do 25 hiljada eura.²⁹

25 Al Jazeera Balkans, “Njemačka se zalaže za sankcije Miloradu Dodiku”, 13. decembar 2021.

<https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2021/12/13/njemacka-se-zalaze-za-sankcije-protiv-milorada-dodika>

26 Dnevni avaz, “Sijarto nakon razgovora sa Šmitom: BiH igra ključnu ulogu u regiji, Mađarska ne vidi smisla u prijetnjama uvođenjem sankcija”, 12. januar 2022.

<https://avaz.ba/vijesti/bih/709708/sijarto-nakon-razgovora-sa-smitom-bih-igra-kljucnu-ulogu-u-regiji-madarska-ne-vidi-smisla-u-prijetnjama-uvodenjem-sankcija>

27 Sarajevo Times, “The EU has stipulated 600 million euros in Aid for the return of RS Officials to BiH institutions”, 22. februar 2022.

<https://sarajevotimes.com/the-eu-has-stipulated-600-million-euros-in-aid-for-the-return-of-rs-officials-to-bih-institutions/>

28 Narodna skupština Republike Srpske, “Zaključci u vezi sa Informacijom o međunarodnoj, političkoj i bezbjednosnoj situaciji – mjesto i uloga Republike Srpske”, 8. juni 2022.

<https://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/zakljucni/zakljucni-u-vezi-sa-informacijom-o-međunarodnoj-političkoj-i-bezbjednosnoj-situaciji---mjesto-i-uloga-republike-srpske>

29 Radio Slobodna Evropa, “Odobreno 35 miliona eura mađarske pomoći za privrednike Republike Srpske”, 1. jul 2022.

<https://www.slobodnaevropa.org/a/szijarto-dodik-sastanak-banja-luka/31924746.html>

Mađarska je izašla u susret Banja Luci i kada su vlasti u Njemačkoj, u augustu 2023. godine, objavile kako se u potpunosti povlače iz četiri projekta na području Republike Srpske u visini od 110 miliona eura, zbog nastavka “secesionističke politike tog entiteta i njegovog predsjednika Milorada Dodika.”³⁰ Naime, Mađarske je zatim potvrdila spremnost da preuzme financiranje tih projekata.³¹

Politika redovnih susreti i saradnje Mađarske sa predstavnicima Republike Srpske imala je dva efekta. Prvi se ogleda u podizanju međunarodne vidljivosti entiteta Republika Srpska, kao partnera jedne nezavisne i međunarodno priznate države, članice EU i NATO. Drugi se ogleda u jačanju ličnog odnosa Viktora Orbana i Milorada Dodika, koji se kroz te susrete i poruke, razvio u jedan zaštitnički i promoterski odnos.

30 Radio Slobodna Evropa, “Njemačka odustala od projekata u Republici Srpskoj, vrijednih 105 miliona eura”, 9. august 2023. <https://www.slobodnaevropa.org/a/njemacka-projekti-ambasada-rs/32540717.html>

31 Radio Slobodna Evropa, “Vlada RS objavila da Mađarska preuzima projekte koje je Njemačka obustavila”, 5. april 2024. <https://www.slobodnaevropa.org/a/viskovic-hrgud-madjarska-njemacka/32892756.html>

4. ORBAN I PUTIN PROTIV DEJTONA

Sama proslava ovogodišnjeg neustavnog Dana Republike Srpske, 9. januara, nije se značajno razlikovala od prethodnih. U centru je bio Milorad Dodik, a pored njega je stajao ruski ambasador u Bosni i Hercegovini.

Na taj dan 1992. grupa srpskih parlamentaraca napustila je prvi demokratski izabrani Parlament Bosne i Hercegovine i odlučila da proglasi Republiku Srpsku (odnosno Srpsku Republiku BiH). Njihov primarni cilj bio je stvaranje monoetničke teritorije na kojoj bi Srbi bili dominantna većina. Njihov dugoročni cilj je bio da se potom ujedine sa susjednom Srbijom. Da bi se to postiglo, multietničko tkivo BiH je moralo biti uništeno. Uslijedio je najbrutalniji sukob u Evropi od kraja Drugog svjetskog rata, koji je kulminirao genocidom u Srebrenici, ostavivši oko 100,000 mrtvih, 2.2 miliona raseljenih i desetine hiljada silovanih.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je od 2015. godine u više navrata proglasio obilježavanje ovog dana neustavnim. Najviši sud u zemlji presudio je da ovo diskriminiše nesrbe koji žive u tom bh. entitetu. Dok je Republika Srpska po ustavu zadržala naziv Republika Srpska, za Ustavni sud ona više nije bila samo to.

Jedan od ključnih ciljeva postavljenih u Dejtonskom mirovnom sporazumu iz 1995. a koji su potpisale sve ratne strane bio je vraćanje multietničkog karaktera BuH. To je zahtijevalo veliki povratak raseljenih lica i njihove imovine, progon ratnih zločinaca, kao i osiguranje da ustavne i zakonske odredbe osiguravaju jednaka prava za sve etničke grupe i ostale na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Uz značajne međunarodne vojne, finansijske i diplomatske napore, od tada je mnogo toga postignuto. Gotovo petina stanovništva u Republici Srpskoj su nesrbi. Četiri od šest najvažnijih pozicija u izvršnoj, zakonodavnoj i sudskoj vlasti u entitetu moraju zauzimati nesrbi, kao i polovina svih entitetskih ministara. Također, promjena entitetskog ustava je nemoguća bez podrške nesrba koji se nalaze u Vijeću naroda Republike Srpske.

Od prvog mandata Milorada Dodika na mjestu premijera Republike Srpske 1998. godine, on se pokazao kao pragmatičar, uvijek prilagođavajući svoju retoriku i djelovanje okolnostima. Tako je podržavao povratak raseljenih lica kada je to izgledalo neizbježno. Podržavao je i sveobuhvatne ustavne reforme kada su ih SAD forsirale 2006. A bio je i za članstvo BiH u NATO-u.

Ali kad god je izgledalo politički profitabilnije prihvatiti nacionalističke ciljeve, kroz negiranje genocida u Srebrenici i osporavanje državnih institucija, on je to i činio.

Dodik je od 2015. godine kontinuirano prkosio odluci Ustavnog suda o proslavi 9. januara. 2016. godine organizovao je nezakonit referendum, tražeći od građana da podrže njegovo odbacivanje presude suda. Bio je potreban koordinisan diplomatski napor saveznika iz EU i NATO-a da ubijede rukovodstvo susjedne Srbije da javno izjavi da “ne podržava referendum.”³² Bio je to dio tada čvrste pozicije Zapada da stane iza Ustavnog suda i njegovih odluka, ma koliko to pitanje nekim strancima izgledalo trivijalno ili bizarno.

Obilježavanje 9. januar se u međuvremenu pretvorilo u paradu nacionalističkih proslava i secesionističke retorike, koju u potpunosti podržava Rusija.

Anatolij Bibilov, tada predsjednik samoproglashene Republike Južne Osetije, koju je podržavala Rusija, prisustvovao je proslavi 9. januara 2018. On je sa Miloradom Dodikom potpisao sporazum o saradnji i tom prilikom je kazao da su “naše dvije republike kao blizanci sa identičnim strateškim partnerstvom sa Rusijom.”³³ Od 2019. članovi Noćnih vukova, najvećeg ruskog moto kluba i ekstremno desničarske grupe koja podržava Kremlj, postali su redovna karakteristika parada. Prošle godine u defileu su nošene zastave samoproglashene Donjecke Republike.

Tokom ovogodišnje proslave, Milorad Dodik je objavio kako je Viktor Orban odlikovan najvišim ordenom Republike Srpske. Istim onim kojim je godinu ranije bio odlikovan predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin. Dodik je najavio kako ga je Orban sa zahvalnošću odlučio prihvatiti.

Kada je početkom aprila 2024. Orban i stigao u Banja Luku da preuzme orden, sa sobom je doveo i grupu od pedesetak privrednika koji su učestvovali u “Ekonomskom forumu Republike Srpske i Mađarske.”³⁴

Osim što je u jutarnjim satima na svečanoj ceremoniji prihvatio orden dodjeljen u povodu neustavnog Dana Republike Srpske, i što je isti godinu ranije primio Putin, Orbanova posjeta Banja Luci došla je u trenutku novih Dodikovih najava napuštanja procesa odlučivanja na državnom nivou, protivljenja odlukama visokog predstavnika Christian Schmidta, i najava disolucije i raspada BiH.

32 Radio Slobodna Evropa, “Nikolić i Vučić nisu podržali referendum ali neće uticati na stav RS”, 1. septembar 2016. <https://www.slobodnaevropa.org/a/27960326.html>

33 Radio Televizija Republike Srpske, “Bibilov: Došao sam u Republiku Srpsku, a ne u BiH”, 10. januar 2018. <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=285019>

34 Banja Luka, “Ekonomski forum uspješno završen, Srpska otvorena za mađarske investicije”, 5. april 2024. <https://banjaluka.net/ekonomski-forum-uspjesno-završen-srpska-otvorena-za-madarske-investicije/>

Orban je tokom dva govora u Banja Luci, koji su ukupno trajali 22 minute, otišao i korak dalje u podršci Miloradu Dodiku i njegovoj politici. On je kazao kako je dodjela ordena “državni čin.”³⁵ Poručio je kako je njegova podrška Srbima na Balkanu odgovor na decenije nepravde prema njima. Izjavio je i kako “vjeruje u budućnost Republike Srpske, dijela BiH gdje žive Srbi.” Dodavši kako je “budućnost BiH kompliciranija.” BiH je opisao kao “najkompliciraniju državu na svijetu, za razliku od Republike Srpske koja to nije.” U Republici Srpskoj “stvari su jasne i transparentne, znaju se nadležne institucije i procedure i stvari funkcioniraju.” U jednom trenutku rekao je i kako “za nas Mađarska pripada Mađarima, za Srbe, Republika Srpska pripada Srbima. Stranci bi to trebali poštovati.” Orban je najavio i kako će prioritet mađarskog predsjedavanja EU od jula 2024. bit usmjereno ka stabilizaciji BiH. Po pitanju Ureda visokog predstavnika (OHR), Orban je nametanje izmjena izbornog zakona opisao kao “provokaciju” i “degradaciju” onoga što je postignuto početkom pristupnih pregovora u EU s BiH. Strance je pozvao da se prestanu miješati u unutarašnja pitanja BiH, i dopuste lokalnim akterima da se dogovore. Time je Orban nedvojbeno prešao ivicu poštovanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Međutim, Orban i Mađarska nisu stali na tome. Sredinom maja 2024. u potpunosti su preuzeli Vučićevu i Dodikovu retoriku i oko u Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda predložene Rezolucije o “Međunarodnom danu sjećanja i komemoracije genocida u Srebrenici 1995.”³⁶ Nakon sastanka sa Dodikom, ministar vanjskih poslova Peter Szijjarto, izjavio je kako će Mađarska glasati protiv Rezolucije.³⁷ Tvrdeći kako će njeno usvajanje destabilizirati BiH, i da će dovesti “do demoralizacije srpskog naroda.” Prilikom glasanja, 23. maja 2024., Mađarska je bila jedina zemlja članica NATO-a i EU koja je glasala protiv.³⁸ Uz Srbiju, Mađarska je bila jedina zemlja članica Vijeća Europe koja je glasala protiv. Time se u Europi svrstala uz Rusiju i Bjelorusiju.

35 Radio Televizija Republike Srpske, “Dodjela odlikovanja Orbanu i konferencija za novinare”; “Otvaranje Ekonomskog foruma”, 5. april 2024.

<https://www.youtube.com/watch?v=WX9GR3TjXVw&t=1025s>

<https://www.youtube.com/watch?v=CEb3FqStnRs&t=1203s>

36 N1, “Objavljujemo finalnu verziju rezolucije o genocidu u Srebrenici”, 18. maj 2024.

<https://n1info.ba/vijesti/objavljujemo-finalnu-verziju-rezolucije-o-genocidu-srebrenici/>

37 Federalna, “Sijarto: Mađarska će glasati protiv rezolucije o Srebrenici”, 15. Maj 2024.

<https://federalna.ba/sijarto-madarska-ce-glasati-protiv-rezolucije-o-srebrenici-jtjri>

38 Ujedinjeni narodi, “International Day of Reflection and Commemoration of the 1995 Genocide in Srebrenica : resolution / adopted by the General Assembly”, 23. maj 2024.

<https://digitallibrary.un.org/record/4048673?ln=en>

ZAKLJUČAK: DODIK, ORBAN, PUTIN, TRUMP...

Inicijativa za evropsku stabilnost (ESI), think tank sa sjedištem u Berlinu, u septembru 2015. je Viktora Orbana opisala kao najopasnijeg čovjeka u Europskoj uniji (EU). Prema tvrdnji ESI-a, Orban je koristeći članstvo u EU, NATO-u, i članstvo svoje stranke u najvećoj porodici europskih stranaka, Europskoj narodnjačkoj partiji (EPP), imao pristup najvažnijim političkim liderima i kroz njih pokušao “ubrizgati virus ekstremne desnice u krvotok europskog političkog centra.”³⁹

Naime, u godini migrantske krize, tokom koje je više od 1.3 miliona osoba stiglo u EU, Orbanova retorika i potezi bili su sličniji ekstremno desničarskim stranakama kao što su Nacionalni front u Francuskoj i Slobodarska stranka u Austriji. Orban je tada otvoreno optuživao za izdaju sve vođe lijevog ili desnog centra, uključujući i sestrinskih stranaka, tvrdeći “da provode uvoz stotine hiljada ljudi” iz “naroda koje ne pripadaju europskoj kulturi.” Tvrдио je i kako su migranti pretvorili dijelove Berlina i Štokholma u “zone u koje se ne ide.” Dok je podizao ograde oko Mađarske, nerijetko koristeći i nasilje, nudio je “rješenje” koje se u stvarnosti svodilo tek na preusmjeravanje migrantske rute na Hrvatsku i Sloveniju. U tom periodu sebe je u govorima predstavljao kao mađarskog heroja, buntovnika sličnog revolucionarima iz 1848. i 1956., čovjeka koji pruža pojedinačni otpor izdajničkim elitama u Briselu i Berlinu, a koje žele uništiti Evropu. A nemali broj političara u drugim EU zemljama, koji su članovi stranaka desnog ili lijevog centra, pokušavali su da ga imitiraju, kako retorički tako i u smislu nuđenih “rješenja.”

Viktor Orban i njegova stranka od tada su izbačene iz EPP-a, ali je on u međuvremenu uspio širom EU i NATO, i van njih, od Rusije i Kine do SAD-a, pronaći čitav niz saveznika i istomišljenika. Nakon migrantske krize, Orban je svaku narednu krizu pokušao iskoristiti za dalje širenje ili barem potvrdu svoje retorike, ideja, ali i jačanje političkog uticaja, od izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz EU do pandemije uzrokovane COVID-om i invazije Ukrajine od strane Ruske Federacije.

39 Europska inicijativa za stabilnost (ESI), “Refugees as a means to an end – The EU’s most dangerous man”, 24. septembra 2015. <https://www.esiweb.org/sites/default/files/newsletter/pdf/ESI%20-%20The%20EU%27s%20most%20dangerous%20man%20-%202024%20September%202015.pdf>
 ESI, “The most dangerous Wizard in the EU”, 7. oktobar 2016. <https://www.esiweb.org/sites/default/files/newsletter/pdf/ESI%20-%20The%20most%20dangerous%20Wizard%20in%20the%20EU%20-%202017%20October%202016.pdf>

Mađarska i Orban su također značajno povećali svoje prisustvo na zapadnom Balkanu, prije svega uz pomoć regionalnih političkih lidera sličnih svjetonazora, politika, ideja, ali i odnosa prema Rusiji i mogućnosti povratka Donalda Trampa u Bijelu kuću. Međutim, jače prisustvo Mađarske u regionu, kroz naprimjer preuzimanje komande u vojnoj misije EU u BiH, EUFOR Altea, omogućeno je uz saglasnost ključnih zemalja članica EU i NATO-a.

Ovo predstavlja opasan razvoj događaja za stabilnost i budućnost regiona i zapadnih interesa u njemu, jer su se od februara 2022. i potpune invazije Rusije na Ukrajinu, regionalni, europski i globalni kontekst promijenili.

Uzmimo primjer Srbije, koja je uz Mađarsku i Rusiju najznačajniji Dodikov partner, a koja 2016. nije podržala Dodikov neustavni referendum o Danu Republike Srpske, zahvaljujući ujedinjenom pristupu EU i NATO-a u zaštiti Dejtonskog mirovnog sporazuma i Ustavnog suda BiH. Osam godina kasnije, na obilježavanje ovogodišnjeg neustavnog Dana Republike Srpske, Srbija je poslala veliko izaslanstvo predvođeno tadašnjim ministrom obrane i čelnikom Vučićeve Srpske napredne stranke, a danas Predsjednikom Vlade Republike Srpske. U njegovoj pratnji bili su načelnik Glavnog stožera Vojske Srbije, i nekoliko ministara. Vučić, koji nije bio u Banjoj Luci, u čestitki je napisao uobičajeno i važno uvjeravanje da priznaje BiH u sadašnjim granicama.⁴⁰ No, sumorno je dodatno upozorio da će se Srbija i Republika Srpska uskoro zajedno suočiti s teškim vremenima.

Jedna od prisutnih Vučićevih ministarica u Banjoj Luci nagrađena je dugim i toplim pljeskom nakon što je rekla da "Republika Srpska treba postojati kao država."⁴¹ Aleksandar Vulin, nedavno smijenjeni direktor srbijanske obavještajne agencije, bivši Vučićev ministar obrane i unutrašnjih poslova, a sada potpredsjednik Vlade Republike Srbije, jasno je dao do znanja da je prije nekoliko godina cjelovitost Republike Srpske postavljena kao prioritet broj jedan u vojnoj doktrini Srbije.⁴² Vulin je rekao i da "ova generacija srpskih političara treba raditi na tome da ne bude granice" između većinski srpskih teritorija.

Opasnost leži u tome jer Dodik i njegovi najbliži suradnici mogu uvjeriti institucije u Republici Srpskoj u moguće otcjepljenje i urušavanje institucionalnog i ustavnog okvira BiH samo ako imaju jasno vidljivu podršku izvana. Dodik je u svojim nedavnim intervjuima opširno govorio o potrebi da Srbi iskoriste potencijalni povratak Trampa u Bijelu kuću kako bi pogurali ujedinjenje Srbije i teritorija sa srpskom većinom, od sjevernog Kosova do Republike Srpske.⁴³ Prema njegovim riječima, Amerikanci su "ranjena zvijer." Dodik je rekao kako su Amerikanci otišli iz Afganistana i da su slomljeni u Siriji. Te da su udružili zapad protiv Rusije u Ukrajini i kako ih i

40 Radio Televizija Republike Srpske, "Svečana akademija povodom Dana Republike", 9. januar 2024.
<https://www.youtube.com/watch?v=GJ-R06pZqos>

41 Radio Televizija Republike Srpske, "Odlikovanja zaslužnim građanima i institucijama", 9. januar 2024.
<https://www.youtube.com/watch?v=oSra1TA9fqM&t=3917s>

42 Radio Televizija Republike Srpske, "Svečani prijem u Vladi Republike Srpske", 9. januar 2024.
<https://www.youtube.com/watch?v=OiLldBgcQPw&t=1009s>

43 Radio Televizija Republike Srpske, "Intervju: Milorad Dodik", 8. januar 2024.
<https://www.youtube.com/watch?v=C5hkgrr0VKU>

tamo također lome. Zaključio je kako Srbi moraju shvatiti da je ovo “ključni trenutak“ za ispunjenje vjekovnih težnji.

Paralelno se srpski čelnici u Beogradu naoružavaju. Otkako je Vučić došao na vlast 2012., vojni budžet Srbije gotovo se utrostručio, sa 500 milijuna eura 2013. na 1,4 milijarde eura 2023. To ga čini većim od proračuna svih ostalih pet zemalja Zapadnog Balkana zajedno. Srbija je samo u 2023. godini potrošila 600 milijuna eura na novo naoružanje i opremu, a izvoz vojne industrije iznosio je više od 1,5 milijardi eura.

Srpski lideri od Banja Luke preko Beograda do Mitrovice i Podgorice, se danas klade na povlačenje SAD-a i na podijeljenu EU i NATO. U tome vide Orbana i Mađarsku kao ključnog partnera. Oni vide i da je od Ukrajine do Nagorno-Karabaha vojna sila, a ne diplomacija, ta koja mijenja stvarnost.

24. septembra 2023. na sjeveru Kosovu, svjedočili smo povratku srpskih paravojnih snaga – spremnih na upotrebu sile. U Srbiji i Republici Srpskoj isti su dočekani uz pohvale, i uz glasnu podršku Rusije. U danima koji su uslijedili, američka vlada upozorila je da je otkrila “neviđeno raspoređivanje naprednog srpskog topništva, tenkova i mehaniziranih pješачkih jedinica duž granice s Kosovom.”⁴⁴

Od tada su se srpske oružane snage djelomično povukle. Ali kao što je glavni sekretar NATO-a Jens Stoltenberg upozorio 26. januara 2024. situacija “ostaje nestabilna.”⁴⁵ Ovo je sve opasnija spirala eskalacije, pa je važno da EU i NATO Budimpešti pokažu crvene linije.

44 State Department, “Department Press Briefing“, 3. oktobar 2023.

<https://www.state.gov/briefings/department-press-briefing-october-3-2023/#post-487618-KOSOVOSERBIA>

45 NATO, “NATO Secretary General with the Prime Minister of Montenegro“, 26. januar 2024.

<https://www.youtube.com/watch?v=i03DMUjlluM>

O AUTORU

Adnan ĆERIMAGIĆ je viši analitičar za zapadni Balkan u nevladinoj organizaciji Inicijativa za evropsku stabilnost (ESI) iz Berlina, Njemačka, gdje istražuje politiku EU prema regionu. Prije dolaska u ESI u avgustu 2013. godine, Adnan je radio za Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine u Sarajevu i Briselu. Također je odradio praksu u Sekretarijatu Odbora za vanjske poslove Evropskog parlamenta i radio za Evropski centar za obuku i istraživanje za ljudska prava i demokratiju (ETC) u Grazu u Austriji. Studirao je pravo na Univerzitetu u Grazu, a međunarodne odnose i diplomatiju EU na Evropskom koledžu u Brižu u Belgiji. Član je Savjetodavnog odbora Međunarodnog instituta za mir u Beču (IIP) i Međunarodnog savjetodavnog odbora Beogradskog centra za bezbjednosnu politiku (BCBP).

